

Пилипенко К. А., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри організації обліку та аудиту, Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3170-1208>

Баклицька М. Р., здобувач вищої освіти, Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЧЕРЕЗ ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

В статті було приділено увагу особливостям виконання державного бюджету України в розрізі доходів та видатків. Визначено, що при надмірному використанні коштів державного бюджету виникає негативний вплив на державу, під час економічного піднесення слід підвищувати податки і знижувати урядові витрати. При порівнянні критеріїв визнання доходів та витрат державного бюджету були виявлені певні особливості.

Ключові слова державні видатки, доходи і видатки бюджету, видатки, головне джерело доходів бюджету.

Pulypenko Kateryna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Accounting and Audit, Poltava State Agrarian Academy, Poltava, Ukraine

Baklitskaya Marina, student, Poltava State Agrarian Academy, Poltava, Ukraine

FEATURES OF INCOME AND EXPENDITURE EXECUTION IN THE STATE BUDGET THROUGH THE ORGAN OF THE STATE CRAFTS SERVICE IN UKRAINE

Introduction. *The State Treasury in Ukraine should ensure the interests of the state in the market economy, serve the norms and ideals of the legal community. The management of financial resources through the bodies of the State Treasury Service in Ukraine depends on the revenues and expenditures of the state budget, the ways of their revenues and spending directions. Information about these financial flows can only be obtained with a properly functioning mechanism of accounting procedures and clear information on budget execution. The problems that arise during the implementation of these or other tasks are available, so this topic remains relevant for further study and analysis.*

Purpose. *The purpose of this article is to substantiate and study the peculiarities of the mechanism for the implementation of the revenue and expenditure parts of the state budget through the bodies of the State Treasury Service in Ukraine.*

Results. *In the article, attention was paid to the peculiarities of the implementation of the state budget in terms of income and expenditure in Ukraine. It has been determined that excessive use of state budget funds has a negative impact on the state and, during the economic upturn, should increase taxes and reduce government spending. When comparing the criteria for recognizing revenue and expenditure of the state budget, certain features have been identified.*

Conclusions. *During the survey, it was found that a budget in which expenditures and revenues are balanced is only needed for a certain period. In separate intermediate years, in order to accelerate business activity, the state may allow a budget deficit.*

Thus, the bodies of the State Treasury in Ukraine in the framework of reforming the budget system should ensure: subsidiarity, formalization, firm budget constraints, competitive environment, risk management.

In today's conditions of economic instability in Ukraine, the role of the State Treasury Service as the main financial agent in the process of budget execution is decisive, namely, the reformation of budget relations is extremely necessary.

Keywords: state expenditures, revenues and expenditures of the budget, expenditures, the main source of budget revenues.

JEL Classification: F33; E62; H50.

Постановка проблеми. Державна казначейська служба України повинна забезпечити інтереси держави у ринкових умовах господарювання, слугувати нормам та ідеалам правового суспільства. Управління фінансовими ресурсами через органи Державної казначейської служби України залежить від доходів та видатків державного бюджету, шляхів їх надходжень та напрямів витрачання. Інформацію про ці фінансові потоки можна отримати лише при правильно функціонуючому механізмі облікових процедур та чіткої інформації щодо виконання бюджету. Проблеми, які виникають в ході здійснення тих чи інших завдань наявні, тому дана тематика залишається актуальною для подальшого вивчення та аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями виконання бюджету за доходами та видатками у частині державного бюджету займалися такі провідні науковці як: М. Акперова, А. Бабич, Є. Шара [5], К. Пилипенко, Ю. Стоян, Т. Нестеренко, Е. Малінін, Г. Маклева, А. Скляр, С. Прокоф'єва, Т. Саакян та ряд інших відомих дослідників.

Формування цілей дослідження. Ціллю даної статті є обґрунтування та дослідження особливостей механізму виконання доходної та видаткової частин державного бюджету через органи Державної казначейської служби України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функціонування казначейської системи дозволяє на підставі чітко визначених обсягів реальних потреб найбільш раціонально проводити

оптимізацію бюджетних потоків, забезпечити безперервне фінансування учасників бюджетних відносин, зробити процес виконання бюджету за доходами та видатками прозорим та ефективним. За допомогою казначейського механізму обслуговування бюджетних коштів досягається максимально ефективно використання державних фінансів в інтересах усіх членів суспільства.

Доходи держави охоплюють частину фінансових взаємозв'язків, що пов'язані із повним формуванням фінансових ресурсів держави. Вони акумулюються державою та належать до централізованих, а ті, що є у розпорядженні державних підприємств, – децентралізованими. Головне місце у складі централізованих державних доходів посідають доходи бюджету, які поділяються на централізовані та децентралізовані.

Категорія «доходи» є об'єктом, який в майбутньому відтворить розподіл вартості. Склад та структура бюджетних доходів пов'язані з обсягами суспільного продукту та національного доходу [2]. Доходи бюджету класифікують за різними ознаками. Залежно від методів мобілізації доходи бюджету поділяють на податкові та неподаткові. Країни з ринковою економікою доходи своїх бюджетів формують, в основному, за рахунок податків. У доходах центральних бюджетів більш розвинутих країн вони досягають 80-90 %, а в США – більше 95 % [6].

Трансфери зараховуються у доходи бюджету, коли відбувається перерахування коштів від органів державної влади на безоплатній та безповоротній основі.

Згідно Бюджетного кодексу України ще одним важливим джерелом наповнення бюджетів різних рівнів є неподаткові доходи, їх обсяг значно менший від податкових надходжень. Нами було згруповано неподаткові доходи бюджету у відповідності до ст. 29, 64, 66 і 69 Кодексу на рис. 1 [1].

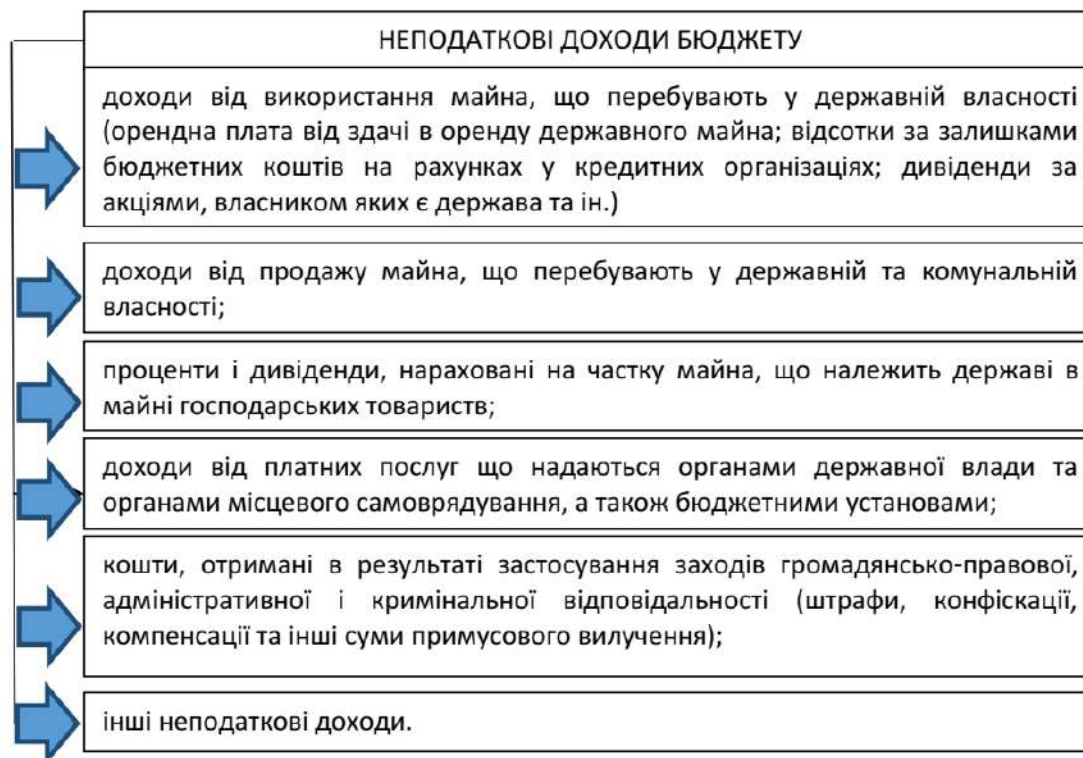

Рисунок 1 – Неподаткові доходи бюджету

Джерело: [1]

На даний час в Україні офіційним трансфертам із-за кордону від секретаріату ООН (за український контингент) належать поточні надходження. Інші трансферти – це гранти цільового призначення та генеральні гранти. На нашу думку, неподаткові надходження в Кодексі доцільно було б об'єднати в окрему класифікаційну групу. Класифікація доходів бюджету прописана у ст. 9, а склад доходів місцевих бюджетів та їх особливості формування – у ст. 66, 68, 69 Бюджетного кодексу [1].

Доходи бюджету класифікують і за іншими ознаками, залежно від [2]: джерел надходження; державного устрою держави; громадянства суб'єктів оподаткування; рівня бюджетної системи; конкретних видів прямих і непрямих податків.

Витратна частина в бюджеті різних країн є унікальною та призначена лише для фінансування державних програм.

Форми бюджетного фінансування у подальшому повинні удосконалюватись, аби повніше відповідати потребам розвитку ринкової економіки. Важливим критерієм класифікації витратної частини бюджету є предметне спрямування відповідних грошових потоків. При цьому у розвинених країнах виділяють п'ять основних груп бюджетних видатків: військові; втручання держави в економіку (включають затрати на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи, на підтримку сільського господарства, забезпечення зайнятості, стимулювання експорту); утримання державного апарату управління; соціальні витрати (освіта, охорона здоров'я, соціальне страхування і соціальне забезпечення); надання субсидій і кредитів іншим державам [4]. Функціональний поділ видатків представлено у табл. 1.

Таблиця 1 Функціональний поділ видатків

Функції держави	Видатки бюджету
Управлінська	– державне управління; – судова влада і прокуратура; – правоохоронні органи і служба безпеки; – фінансові і митні органи; – міжнародні відносини
Оборонна	– національна оборона
Соціальна	– соціальний захист і соціальне забезпечення населення (витрати на індексацію доходів і заробітної плати працівників закладів та установ, що фінансуються з бюджету, виплати компенсацій населенню на дітей; пенсії та виплати компенсацій військовослужбовцям і членам їхніх сімей; кошти на охорону материнства і дитинства та ін.); – соціальна сфера (освіта; підготовка кадрів; культура; мистецтво; засоби масової інформації; охорона здоров'я та ін.)
Економічна	– економічна діяльність держави (капітальні вкладення; фінансування реконструкції підприємств; нарощування виробництва споживчих товарів і продукції виробничого призначення тощо); – фундаментальні наукові дослідження.

Джерело: [6]

В основі галузевої класифікації видатків бюджету лежить поділ економіки на галузі і види діяльності. Витрати групуються за галузями: промисловість; сільське господарство; будівництво; транспорт; освіта; зв'язок; охорона здоров'я; культура та інші.

Відомча ознака класифікації дає можливість у кожній групі бюджетних видатків виділити безпосередніх розпорядників бюджетних коштів: відповідне міністерство, державний комітет, державне відомство або іншу юридичну особу, якій надаються асигнування з бюджету. Таке групування витрат дає змогу забезпечити конкретно-адресний фінансовий контроль за використанням бюджетних ресурсів [3].

Витрачання бюджетних ресурсів конкретними розпорядниками передуює етап виділення відповідних коштів, або інакше – бюджетне фінансування, тобто надання грошових коштів юридичним і фізичним особам на проведення заходів, передбачених бюджетом. Бюджетне фінансування базується на відповідних принципах і характеризується специфічними формами надання бюджетних асигнувань (рис. 2).

Практичне використання бюджетних відносин для реалізації покладених на

державу функцій дає змогу визначити, що стан бюджетного фонду залежно від різного співвідношення дохідної і витратної частин бюджету може бути дефіцитним, профіцитним і збалансованим.

При перевищенні видатків над доходами виникає дефіцит бюджету, основна причина чого являється відставання темпів зростання бюджетних доходів над видатками. Конкретними причинами такого відставання можуть бути [3]:

- кризові явища в економіці;
- мілітаризація економіки;
- надзвичайні події (масштабні стихійні лиха, війна);
- здійснення значних централізованих вкладень у розвиток виробництва і зміну його структури;
- надмірне зростання соціальних видатків порівняно із темпами зростання валового внутрішнього продукту.

Основними причинами виникнення дефіциту державного бюджету в Україні є зниження обсягів виробництва й скорочення доходів бюджету, низька податкова дисципліна, наявність значного тіньового сектору в економіці, надмірні державні витрати за окремими статтями бюджету [5].

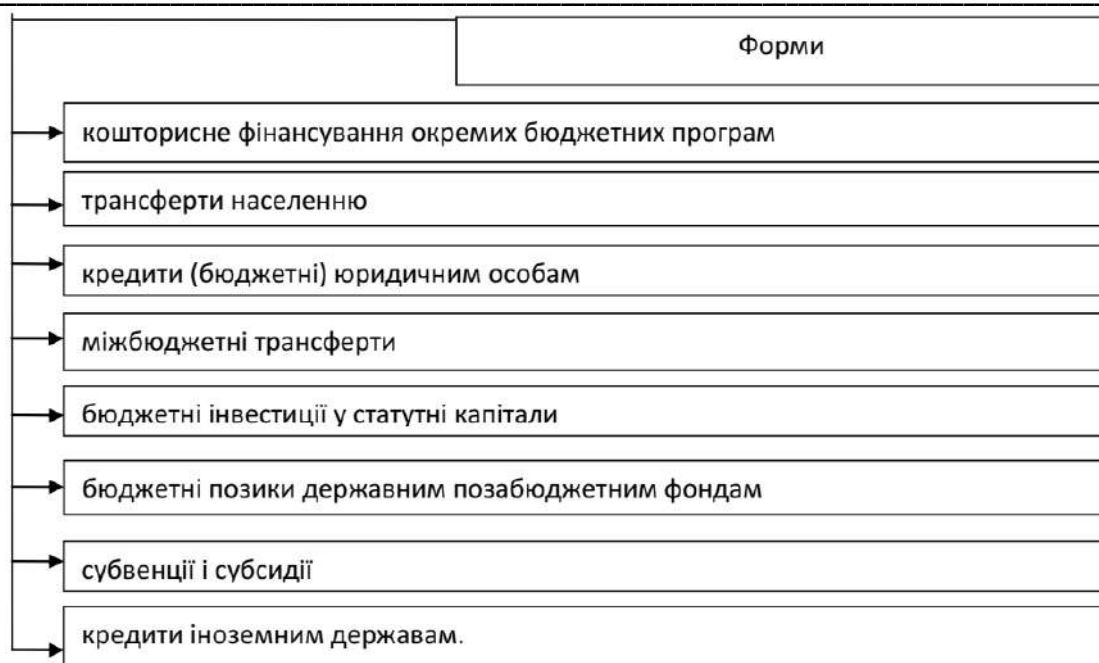

Рисунок 2 – **Форми та напрями надання бюджетних коштів**

Джерело: [1]

Рівень бюджетного дефіциту належить до найважливіших індикаторів фінансової безпеки держави. Існують різні оцінки його граничного розміру. Маастрихтський договір серед інших умов потенційним учасникам валютного союзу ставить і таку, як межа дефіциту держбюджету (3 % від ВВП). Згідно з даними міжнародної статистики «нормальна» величина бюджетного дефіциту в індустріально розвинутих країнах коливається у межах 3-4 % від розміру ВВП за середньосвітової його величини 4,5 %. Існує тенденція до стабілізації бюджетного дефіциту у середньосвітовому вимірі на рівні 4-5 % [6]. Стосовно впливу бюджетного дефіциту на розвиток економіки існують суперечливі погляди. Прихильники концепції дефіцитного фінансування бюджетних видатків виходять із того, що бюджетний дефіцит не є деструктивним фактором. Для національної економіки він не становить загрози, оскільки всі видатки, в тому числі і ті, що перевищують доходи, здійснюються на території даної держави і сприяють зростанню добробуту країни. Якщо дефіцит буде зосереджений у бюджеті розвитку, то в цьому разі зростання дефіцитного

фінансування спроможне привести до інвестиційного та інноваційного зростання.

На думку економістів неокласичного напрямку хронічні дефіцити вимагатимуть підвищення податків, що негативно позначиться в майбутньому. В цьому разі потрібно залучати емісію грошей і позики, що веде до розладу грошово-кредитної системи, девальвації національної валюти, зростання боргу держави [5].

До останнього часу вважалось, що збалансований бюджет – головне завдання бюджетної політики. В основі такого підходу лежить концепція збалансованості бюджету в процесі економічного циклу. Логічне обґрунтування цієї концепції зводиться до такого. Для того щоб протистояти спаду виробництва, уряд повинен знижувати податки і збільшувати державні видатки, тобто провокувати дефіцит бюджету [5].

Під час економічного піднесення слід підвищувати податки і знижувати урядові витрати. Позитивне сальдо бюджету може бути використано на покриття державного боргу, що виник у період спаду, але, як свідчить практика, спади і піднесення в економічному циклі можуть бути

неоднаковими за глибиною і протяжністю. Для збалансування бюджету влада повинна підвищувати податкові ставки або ж скорочувати деякі витрати та ін. Ці рішення лише діють для подолання дефіциту.

Висновки. Під час проведеного дослідження було виявлено, що бюджет, у якому збалансовано видатки та доходи, особливо необхідний у певному періоді. В окремі проміжні роки з метою прискорення ділової активності держава може допускати дефіцит бюджету. Визначальне місце у виконанні бюджетного процесу займає Державна казначейська служба України, саме цей орган веде облік і здійснює контроль в сфері державних фінансів. Усі учасники бюджетного процесу повинні бути поставлені в такі зовнішні умови, які

об'єктивно здатні їх зацікавити в раціональній поведінці, у діях, які відповідають інтересам споживачів бюджетних послуг. Це і є вимоги «оптимальності» управління державними фінансами. Таким чином, органи Державної казначейської служби України в рамках реформування бюджетної системи повинні забезпечити: субсидіарність, формалізацію, тверді бюджетні обмеження, конкурентне середовище, управління ризиками.

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що в сучасних умовах економічної нестабільності в Україні роль Державної казначейської служби як головного фінансового агента процесу виконання бюджетів є вирішальною, а реформування бюджетних відносин є вкрай необхідним.

Література:

1. Бюджетний кодекс України : закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 124 «Доходи» : наказ № 1629 від 24.12.2010 р. [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0089-11>.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 135 «Витрати» : наказ № 568 від 18.05.2012 р. [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0903-12>.
4. Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету : наказ № 333 від 12.03.2012 р. [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12>.
5. Шара Є. Ю. Бухгалтерський облік у бюджетних установах і організаціях : [навч. посіб.] / Є. Ю. Шара, О. М. Андрієнко, Л. І. Жидеева. – К. : «Центр учбової літератури», 2011. – 440 с.
6. Романенко О. Р. Фінанси : [підручник] / О. Р. Романенко, С. Я. Огородник // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studentbooks.com.ua/content/view/337/54/1/2>.

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), *Biudzhetni kodeks Ukrainy*, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Ministry of Finance of Ukraine (2010), “Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku v derzhavnomu sektori 124 «Dokhody»”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0089-11>.
3. Ministry of Finance of Ukraine (2012), “Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku v derzhavnomu sektori 135 «Vytraty»”: available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0903-12>.
4. Ministry of Finance of Ukraine (2012), “Pro zatverdzhennia Instruksii shchodo zastosuvannia ekonomichnoi klasyfikatsii vydatkiv biudzhetu”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12>.
5. Shara, Ye. U. Andriienko, O. M. and Zhydeieva, L. (2011) *Bukhhalterskyi oblik u biudzhetnykh ustanovakh i orhanizatsiakh* [Accounting in budgetary institutions and organizations], Tsentri uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
6. Romanenko, O. P. and Ohorodnyk, S. Y., *Finansy* [Finance], available at: <http://studentbooks.com.ua/content/view/337/54/1/2>.

